

ШЫН

Совет Эвилелиниң Коммунисттик партиясының
Тыва область болгаш Кызыл хоорай комитеттервиң,
ажылчы чоннар депутаттарының область Советдввиң органы

1953
сентябрь
2
СРЕДА
№ 171 (2856)
ЕР189 20 КОП.

БО ХУНГУ СОЛУНДА:

ССР Эвилелиниң Министрлер Чөвүлелинде, Москваның М. В. Ломоносов аттыг Күрүне университетинин чаа бажыңнарын аждадар дугайында (1 арын).
1953 чылда Россияның Совет Федеративтик Социалисттик Республикасының Күрүне бюджетинин дугайында Хоойлу (2 арын).
РСФСР-ниң Конституциясының (Үндөзүн Хоойлузууну) 130 дугаар

чуулунге өскерилгелер кириер дугайында Хоойлу (2 арын).
Л. Н. Толстойнуң чогаалдарын парлап үндүрүп турары (1 арын).
Будённый аттыг колхозтун Тайбың кудумчузунда (1 арын).
Областың ховуларында (1 арын).
С. Чанзан-оол.—Дүжүт ажаап алышкыныга Советтеринин сорулгалары (3 арын).

В. Харьков.—Вьетнам Демократыг Республикасының сес чыл болганы (3 арын).
А. Александров.—Делегейде болуп турар чоруктарның допчуламы (4 арын).
КНО-нун Кол Ассамблеясының пленарлыг хуралы (4 арын).
Студенттеринин III Бүгү-делегей Конгресинде (4 арын).

Күрүнеге тараа дужаалгазының темпилерин дүргедедир

ССРЭ-ниң Дээди Советинин бешки сессиязынга эш Г. М. Маленков бодунун чугаазына «Эң чоокку ийиш чылдарда чонга элбикшилдиг аш-чөм чүүлүн, чинк үлетпүрге чигитти тургузар» деп көдөз ажил-агыйның мурунунга улуг болгаш хары-салгалыг сорулганы салган. Бо болза, улустун материалдыг чаагай байдалын экинжидер, культуралыг денелдин бедир талазы-биле Коммунисттик партияның, Совет чазактын улуг кичээтей салып турарының тодаргай илерээшкини болур.

Партия болгаш чазактын бо сагыш салышкыныга сорук кирген Совет Тываның көдөз ажил-агыйның ажил-ишчилери ам үеде дүжүт ажаап алышкыны болгаш күрүнеге тараа дужаалгазын массалыг чорудуп турар. Ол болза, көдөз ажил-агый чылының күженишкенин болгаш хары-салгалыг үези.

Тараа белеткелдеринин күрүне планын күүседир колхозчу тараачынарын көдөз ажил-агый продуктуларының дужаалгазының талазы-биле күрүне мурунунга бир дугаар хүлээлгези болур. Бо хүлээлгени ханазы-биле билип, бүгү күштерин болгаш аргаларын тарааны чидирг чокка ажаап алырынче, тараа белеткелдеринин күрүне планын хуусаа бетинде күүседиринче салып турар көдөз ажил-агый артельдери областың районнарында илереп турар. Кызыл районда «Совет Тыва», Танды районда Калинин аттыг болгаш «Кызыл партизан», Бий-Хем районда «Тиледег» болгаш чамдык өске-даа колхозтар дүжүт ажаап алышкынының темпизин дүргедетишаан, күрүнеге тараа дужаалгазының планын чедишкенин күүседип турарлар.

Сентябрь 1-ниң медээзи-биле алырга, күрүнеге тараа дужаалгазының планын Тес-Хем район 93,7 хуу, Бий-Хем район 61,2 хуу, Танды район 66,2 хуу күүседип, дээр ажилдап турарлар. Бичаарга тараа талазы-биле областың чугула улуг районнары болур Барын-Хемчик, Чөөн-Хемчик болгаш Улуг-Хем районнар тараа белеткелдеринин күрүне планын чүгле 39-тан 47 хуу чедир күүседип, кончук хожудаашкыныг болуп турарлар.

Бо хожудаашкыныг чорук болза, ол районнарын партия, совет болгаш көдөз ажил-агый органнары тараа белеткелдеринин күрүне планын хуусаанын бетинде күүседиринче боттук хемчеглерин албайн, бо чугула ажилга удуртулга, контролду кошкатканын айтып турар. Ылангыя Барын-Хемчик районда бо чугула ажил шыдажыр аргажок оожум болгаш организастыг эвес чоруп турда, партия райкомунун секретары эш Савкин биле райүүском даргазы эш Красный олар боттук хемчеглер албайн турарлар.

Бо чылдың март айда болуп эрткен областың колхозтар даргаларының чөвүлел хуралы бодунун кыйгырыныга тараа белеткелдеринин күрүне планын 1953 чылдың сентябрь 20-де күүседир деп хүлээлгени алган. Районнарын партия, совет болгаш көдөз ажил-агый органнарының хүлээлгези—бо хуусаада күрүнеге тараа дужаалгазының планын колхоз, совхоз болгаш хуу ажил-агый бүрүзү чугаажок күүседирин хандырып шыдаар боттук хемчеглерин алыры болур. Хамыктын мурунда күрүнеге тараа дужаалгазының чорудулгазында ам туруп турар четпестерин допдораан чайдалың, бүгү күштерин болгаш аргаларын бо хүлээлгени алдарлы-биле күүседиринче сырый эвилдээр чугула.

ССРЭ-ниң Дээди Советинин Президиумунда

Шактёр Хүнүн таварыштыр хей чылдарда болгаш кызымак ажилдааны дээш хөмүр даш үлетпүрүнүн болгаш хөмүр даш шахталарының тудугларының чер азданын ажилчынарының, даг мастерлеринин, удуртукчу болгаш инженер-техниктиг ажилдакчыларын хей бөлүүн

ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелинде

ССРЭ-ниң улустун артизи, шылагарангай орус дирижер Сталычын панналдыг лауреады Николай Семёнович Головановтун мөчөзенин ду-

Тараа белеткелдеринин күрүне планын хуусаа бетинде күүседирде дүжүт ажаап алышкынының темпизин дүргедедир херек. Бо дугайында комбайнарны, нарын молотилкаларын болгаш ажаап алышкынының бөдүүн машиналарын бедик бүдүрүкчүлүг ажыглап тургаш, кезилдени, бастырылганы, арыглаашкыны, кургадылганы болгаш күрүне складинче тараанын сөөртүлгезин үзүктелишкени чокка организастаар ужурулг. Барын-Хемчик районуң «Комсомол 30 чыл ою» колхозунда 3 комбайнарның 2-зи 15 хонукта барык ажилдавайн, септелгеге туруп келген болгаш комбайн эш Сопан боду чоруур комбайн-биле 5 хонукта чүгле 3 га тараа кескени шыкаш чөгенчиг чорукту канчап-даа болдурбас.

Тараа белеткелдеринин күрүне планын күүседир тараа белеткел пункттарының материал-техниктиг суурунда база улуу-биле хамааржыр. Ычангаш тараа белеткел пункттарында тараа кургадыр черлерин, арыглаар машиналарны доктаамал ажилдадыр болгаш хүлээп алышкыны хүн-дүн иштинде үзүктелишкени чокка организастаар херек. Бо дугайында партия райкомнары, райүүскомнар удуртулганы, контролду күштелдирип, ол черлерин ажилдакчыларының хары-салгазын бедидип, олардан негедени дызыдары чугула.

Колхозтарның талазында комбайнарның болгаш бастыраар машиналарның тараанын ол хөвээр сөөртүп, тараа хүлээп алыр черге хей хонук эрттирер чорукту болдурбайн, боттарында тараа арыглаар машиналарны, тараа кургадыр черлерин бүрүн ажыглап, эки шынарлыг тарааларны күрүне складинче сөөртүп, оок-биле тараа дужаалгазының темпизин дүргедедир ужурулг.

Беш хонуктун болгаш хүнүнүң графика-планы дээш демисел болза, тараа дужаалгазының планын хуусаа бетинде күүседирин хандыраар. Ычангаш колхоз, совхоз болгаш хуу ажил-агый бүрүзү эки шынарлыг тарааны хүн-бүрү шыгыны график ёзуугаар дужааган турарын чедип алыр.

Партия райкомнары болгаш эге организациялары, райүүскомнар болгаш суму Советтери болза, көдөзге политиктиг ажилдын денелени бедидер, колхозтарны, МТС-терин болгаш совхозтарны, ол шыкаш бүгү тараачын ажил-агыйларын удуртуруп экинжидер хүлээлгелиг.

Партияның политмассалыг ажады күштелдирип, партия биле чазактын шийтпирлерин ажилчы чонга доктаамал тайылбырларга — тараа белеткелдеринин күрүне планын күүседиринге чедишкенин эң чугула чүүл болур. Партия райкомнары болгаш эге организациялары болза, көдөзгени тараажыларын ортузунда социалисттик чарыштын удуртулганын бедидер, чарыштын түнделдерин хүн-бүрү үндүрүп, муракчыларын чедишкенин непередер хүлээлгелиг. Колхозчуларның, механизаторларның ортузунга илеткелдерин, беседаларны, номчулгаларын үргүлчү организастаар херек. Тараа белеткел пункттарына эки агитаторларын, илеткелчилерин тургузуп, партияның көсүк агитациясының бүгү хевирлерин организастаар ужурулг.

Күрүне мурунунга бирги хүлээлгени— тараа белеткелдеринин күрүне планын хуусаанын бетинде алдарлы-биле күүседирин областың тараажыларының болгаш бүгү ажилчы чонунун сонгаарладып болбас чугула сорулгазы.

ССРЭ-ниң Дээди Советинин Президиуму орденнер болгаш медальдар-биле шыңнаан, оларның иштинде: Ленин ордени-биле 1128 кижи, Күш-ажылдын Кызыл Тук ордени-биле 2071 кижи, өскелери—ССРЭ-ниң медальдары-биле шаңнатканнар.

гайын ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлели ханы кажыдал-биле дынадып тур.

ССР Эвилелиниң Министрлер Чөвүлелинде Москваның М. В. Ломоносов аттыг Күрүне университетинин чаа бажыңнарын аждадар дугайында

ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлели Москваның М. В. Ломоносов аттыг күрүне университетинин чаа бажыңнарын тудугуларының рапортуң, чазак комиссиясының түнелдиг, ССРЭ-ниң Культура Министрияның илеткелин көргөн болгаш Ленин Дагларында университеттин кол бажыңнарын болгаш дерилгелеринин тудушкунуң база ажыглап кииреринин талазы-биле чазактын даалгазы күүсетинген деп айткан.

1949—1953 чылдарын дургузунда Москвада, Ленин дагларында: Москва университетинин нини хөмчээл 1370 мун кубический метр кол кол 32 каът бажыны туттунган, анза геология болгаш география факультеттери, механика-математика факультетинин аудиториязы нини университет кафедралары, эртем библиотекасы, 1500 олуттарлыг улуг-даа болгаш университеттин өске-даа өөредилгенин болгаш эртемниң албан черлери; физика факультетинин 274,6 мун кубический метр хөмчээлди бажыны; химия факультетинин 267,7 мун кубический метр хөмчээл-

ди бажыны; студенттерге болгаш аспиранттарга чуртталга бажыны—шупту 5754 өрээлдер болгаш профессорлар биле башкыларга 184 квартиралар; чогуур дерилгелиг, нини шөлү 42 гектар ботаника сады; культура-амыдырал болгаш спорт дерилгелеринин комплексини турар.

Университеттин девискээринде шупту нини хөмчээл 2611 мун кубический метр 27 кол болгаш 10 хандырылга бажынары кылдырган. Университеттин чаа бажынында 148 аудиториялар, эртем-өөредилгениң 1000 ажыг лабораториялары, а ол шыкаш 1200 мун томнарлыг библиотека бажыны турар.

Университеттин лабораториялары болгаш кабинеттери өөредилге—эртемниң эң чаа дерилгелери-биле—электрондук дерилем, тускай оптиктиң херекселдер, рефлексилерин байдалдарын, вестеволар солчушкунуң чорудулгаларын шинчелээринге ренгтен аппараттары, камерлер, механиканың, физиканың, химияның, биологияның, геологияның, астрономияның болгаш оон-даа

өскелерин талазы-биле өөредилге ажилдарына болгаш эртем шинчилелдеринге бо үениң негеделерин харылап турар өске-даа янзы-бүрү дерилделер-биле чөпсөгленини турар.

Москва университетинин бажының чөкк чыдар девискээрлерин чаагайлап турар болгаш ногаанчылары боттандырткан. Университетке келир черлерде асфальтыг оруктар болгаш чаа көвүртүлгелер туттунган.

Университетте өөредилге чорудулгазына болгаш эртем-шинчилел ажилына дерилгениң чаа тускай хевирлерин төлөвилээринин болгаш белеткээринин талазы-биле, металл конструкцияларын, механизмнерин болгаш дерилемдерин белеткээринин болгаш монтаж талазы-биле, а ол шыкаш университет бажыңнарын тудушкунуң эрежок чугула тудуг материалдар-биле хандыраарының талазы-биле министрлеринин заводтары, төлөвилелдер, эртем-шинчилел албан черлери бол-

гаш монтаж организациялары-биле улуг ажилды чоруткан.

ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлели Москваның күрүне университетинин чаа бажыңнарын ажыглада киргени-биле холбаштыр эртемниң улам ынайгы хөгжүлденинге болгаш бистин чуртувустун улус ажил-агыйның мергежилтик специалистерин белеткээринге калбак аргалар тургузуп турар деп демделгези.

ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелинин доктаатканы:

1. Москваның М. В. Ломоносов аттыг күрүне университетинин чаа бажыңнарын 1953 чылдың сентябрь 1-де аждадар.

2. 1953 чылдың сентябрь 1-ден эгелеп университеттин чаа бажыңнарына физиканың, химияның, механика-математиканың, геологияның база географияның факультеттеринин өөредилге болгаш эртем ажил-чорудулгазын хандыраары ССРЭ-нин Культура Министрствоуна болгаш Москваның М. В. Ломоносов аттыг күрүне университетинин ректоратында хүлээлгелер.

Л. Н. Толстойнуң чогаалдарын парлап үндүрүп турары

Сентябрь 9-та Совет Эвилелинин ажилчы чоннары төөгүдүг үени—орус улустун гениалдыг огул Лев Николаевич Толстойнуң төрөөн хүнүнден бээр 125 чыл болганының хүнүн демделеп эрттирер. Улуг чогаалчының өлүм чок чогаалдарын улустун эң калбак массалары үнелеп, номчуп турарлар.

Л. Н. Толстойнуң юбилейлиг хүнүнге уткуштур оон чогаалдарын хей номнар кылдыр парлап үндүрер, ол номнар 65 аттарга болгаш ССРЭ-ниң улустарының үжен дылдарына үнер. Украинаның, Узбекстанының, Азербайджанның, Киргизияның ном үндүрер черлеринге «Дайын болгаш тайбыңы» парлап үндүрер. Украин, казах, латыш, уйгур дылдарда «Анна Каренина» деп роман парлагынып турар, молдав, фин болгаш татар дылдарга «Воскресенье» үнер. Башкыр, Бурят-Моол, Мордва, Удмурт болгаш өске-даа автономнуг республикаларга чогаалчының делгеренгей

билдингир тоожулары болгаш расказтары үнгүлээр. Чогаалчының юбилейлиг хүнүнге таварыштыр үнер чогаалдарының аразында «Казактар», «Хаджи Мурат», «Кавказка турукчу», «Бал сөөлүндө», «Севастополь расказтар» деп чогаалдары бар.

Л. Н. Толстойнуң чогаалдарының эң хейү күрүнең чечен чогаал номнарын парлап үндүрер черинге бо чылдың беш мыллон экземплярлыг парлагынып үнер. Юбилейлиг хүнге Чогаалдарының Чымылазының сөөлүгү 14-ку тому болгаш академиктиг үндүрүлгениң тос томнары база үнер. «Анна Каренина», «Дайын болгаш тайбың», «Казактар» деп номнарын уран-чечен каасталгыг үндүрүлгезин улуг сонуургалдыг болуп турар. Оон ангыда тус-тус тоожулар болгаш расказтар база хей-хей тиражтарлыг үнер.

ОБЛАСТЫҢ ХОВУЛАРЫНДА ЭКИ АЖЫЛДЫГ БРИГАДА

Дүжүт ажаап алышкының Чөөн-Хемчик районда «Гольцевик» колхоз шалыкын чорудуп турар. Тарааны ажаап алырын чидирг чокка, кыска хуусаада чогулар дээш бүгү колхозчулар эрежиг ажилдаанының түнелдинде дүжүтү чидирг чокка ажаап ап турар болгаш күрүнеге тараа дужаалгазының планын 80 ажыг хуу күүсеткен. Тараа дужаалгазында эш Шинь-Байыр эки ажилдап, ажил нормазын ажыр күүседип турар.

Трактор бригаданың кывар, чаар материалдар болгаш өске-даа чүүлдер сөөртүп колхозчу эш М. Доржу эки ажилдап турар. Ол кылза чогуур ажил нормазын 150 хуу күүседип турар. Эш Доржу ол ажилына мергежилдик болуп, тракторлар кажан, кава, чүчү херетлей бээрин боду билер. Бодунун сөөртүлгеге херетлээр-биле хүлээнип алган ажил айттарын эки ажаап турганы-биле оларның денелени эки болуп турар.

Хову ажилдары дүлүктөп турар

Танды районда Ленин аттыг болгаш Сталин аттыг колхозтарда күрүнеге тараа дужаалгазы шапкын чоруп, мында күрүнеге тараа дужаар бригадалар шалыкын ажилдап турарлар. Сталин аттыг колхозтун Бай-Хаак пунктузунга тараа дужаар хүлээлгелиг эш Петуховка баштапкан бригада кызымак ажилдык түнелдинде эң эки шынарлыг 250 тонна тарааны күрүне складина дужааган. Ында тараа дужаакчылары

хүнде ажил нормазын 200—250 хуу күүседип турар. Ленин аттыг колхозтун күрүнеге тараа дужаар бригаданы кыска хуусаада 70 тонна ажыг эки шынарлыг кызылгасты дужааган. Тараа дужаар ажилга коммунист эш Давыт-оол, комсомолчулар Седип-оол, Багай-оол болгаш аныяк колхозчу эш Семиспей олар ак-сеткилдиг ажилдап, ажил нормазын үргүлчү ажыр күүседип турар.

Мурнакчы комбайнёр

Сүт-Хөл районда «Сталинчы орук» колхозтун дүжүт ажаап алышкынында Сүт-Хөл МТС-тин комбайнёру эш Гладков ажилдап турар. Эш Гладков 1937 чылдан эгелээш комбайнга ажилдап, дыка улуг практиканы чедип алган. 1949 чылда Сүт-Хөл МТС организастатынып тургустунганда бээр кадр механизаторжу болуп турар.

чамдык хүннерде 25 гектар чедир тараа культураларын ажаап ап турар. Киров аттыг колхозта ажилдап турар комбайнёр эш Козюлин-биле аразында социалисттик чарышты салып, хүн-бүрүдө будурер ажил онаалдазын ажыр күүседир болгаш сезонда 500 гектардан эвээш эвес тарааны чидирг чокка ажаап алыр дээн сөзүнге ээ болуп турар. Ам эш Гладков хүн нормазын 300 хуу күүседирин чедип алыр сорулга салып алган кызымаккай ажилдап турар.

Районнуң дээр колхозтары

Тес-Хем районнуң колхозчулары тарааны чидирг чокка ажаап алышыаан, күрүнеге тараа дужаар хүлээлгезин хуусаа бетинде күүседир дээш кызымак ажилдап турар. Оон түнелдинде район тараанының 17,7 хуузун август 25-ке чедир бышканнап кескен болгаш күрүнеге тараа дужаалгазының темпизин дүр-

гедедип турар. Оон иштинде Ленин аттыг көдөз ажил-агый артели август 25-ке чедир күрүнеге тараа дужаар планын 90 хуу, база Калинин аттыг көдөз ажил-агый артели 48,2 хуу чедир дужаап, районнун колхозтарының эң дээрлери болуп турарлар.

БЫЗАА АЖААРЫНЫҢ МАСТЕРИ

Бий-Хем районда бызаа ажаакчы эш Фунтикова бодунун ажилына мергежилдиниң талазы-биле чүгле районнун иштинде эвес, харын бүгү областа база алдарлыг болуп турар. Аныяк мал ажаарына беш чыл ажилдап келгенин дургузунда «Кызыл тараачын» колхозка 400 хи-

ре баш инек малды ол өстүрүп берген. Ам Фунтикова 87 бызааларны ажаап турар. Оон азыраан бызаа бүрүзү бодунун дензининге хонукта ла 600—700 граммны немер ап турар. Чамдык бызааларның хонукта немерз дензини бир килограмм безин чедип турар.

(СЭТА).

1953 чылда Россияның Совет Федеративтиг Социалистиг Республикасының Күрүне бюджетинин дугайында ХООЙЛУ

Россияның Совет Федеративтиг Социалистиг Республикасының Дээди Советинин доктаадыры болза:

1 дугаар чүүл. РСФСР-нин Министрлер Чөвүлелинин кирип келгени 1953 чылда Россияның Совет Федеративтиг Социалистиг Республикасының Күрүне бюджетинин бюджет комиссиясының илеткели-биле хүдээп алынган өскерилгелер-биле кады, тодаргайлаарга: орулгалар талазы-биле 57.640.589 мун рубль болгаш чарыгдалдар талазы-биле 57.551.161 мун рубль түнге, орулгалары чарыгдалдарындан 89.428 мун рубль ажып турар кылдыр, база оон аңгыда 1954 чылдын январь 1-де бюджет хөрөнгилеринин шилчир артышкыныннын 1.726.565 мун рубль кылдыр бадылаар.

2 дугаар чүүл. 1953 чылда РСФСР-нин Күрүне бюджетинге улус ажыл-агыйн акшаландырар чарыгдалдарны 10.926.037 мун рубль түнге, база оон аңгыда бүдүрүлгелеринин болгаш ажыл-агый организацияларының боттарынын хөрөнгилери-биле дуглаарын 8.198.180 мун рубль түнге, ынчангаш нити түнү шуптузу 19.124.217 мун рубль кылдыр доктаадыр, ол болза, 1952 чылдындан 2.075.978 мун рубль көвүдээни болур.

3 дугаар чүүл. 1953 чылда РСФСР-нин Күрүне бюджетинге социал-культуралыг хемчеглерге дөзөвилелди нити түнү 40.990.301 мун рубль кылдыр доктаадыр, ол болза, 1952 чылдындан 2.495.424 мун рубль көвүдээни болур.

Социал-культуралыг хемчеглеринин тус-тус хевирлеринге чарыгдалдарны моон адаанда хемчээлге доктаадыр:

а) чырыдышкын болгаш культура талазы-биле — эге, чеди чыл школаларга болгаш бүгү нити өөредилгезинин ортумах школаларына, техникумнарга болгаш тускай өөредилгенин өске-даа ортумах өөредилге черлеринге; дээди өөредилге черлеринге болгаш эртем-шинчилел албан черлеринге; фабрика-завод өөредилгезинин школаларына, курстарга болгаш ажылчыннарның, колхозчуларның болгаш инженер-техниктиг ажылдакчыларның билиг мергежилни беддеринин өске-даа хемчеглеринге; библиотекарларга, культура ордуларына болгаш бажычтарына, клубтарга, театрларга, парлагга болгаш чырыдышкын база культура талазы-биле өске-даа хемчеглерге нити түнү 22.307.765 мун рубль, ол болза, 1952 чылдындан 830.618 мун рубль көвүдээни болур;

б) кадык камгалалынын талазы-биле — эмнелгелерге, диспансерлерге, божуур бажычтарга, уруглар яслилеринге, санаторийлерге болгаш чоңга эмнелге дузаламчызы көргүзеринин өске-даа хемчеглеринге; спорт болгаш күш-культура хемчеглеринге — нити түнү 13.179.204 мун рубль, ол болза, 1952 чылдындан 1.192.880 мун рубль көвүдээни болур.

Чоннуң кадык камгалалынын херээн улам экижилер, эмнелгелерни, поликлиникаларны болгаш өске-даа эмнелге черлерин эмнелге дерилгелери-биле, бөлбө-биле болгаш ажыл-агый херекселдери-биле эки хандырар сорулга-биле 1953 чылда кадык камгалалынын чарыгдалдарынын составына РСФСР-нин Министрлер Чөвүлелинин баш бурунгаар көргөни 851.258 мун рубль түнүгү немелде дөзөвилелди, оон иштинде аарыг кижилерин чеминин нормазын көвүдөдиринге 303.123 мун рубльди, эмнерге чарыгдалдарны көвүдөдиринге 128.335 мун рубльди, эмнелгелерге бөлбөлөрүн немей кылып алырынга 183.100 мун рубльди, эмнелге болгаш ажыл-агый херекселдеринге 159.500 мун рубльди болгаш кадык камгалалынын албан черлеринин капитал септелгезинге 77.200 мун рубльди бадылаар;

в) социал хандырлалынын болгаш социал страховализинин талазы-биле — күш-ажылдын инвалидтеринге болгаш оларның өг-бүлезинге пенсияга болгаш пособиелге; инвалидтер бажычтарынын хандырлалына болгаш өске-даа пенсияларга — нити түнү 5.503.332 мун рубль, ол болза, 1952 чылдындан 471.926 мун рубль көвүдээни болур.

4 дугаар чүүл. 1953 чылда Россияның Совет Федеративтиг Социалистиг Республикасынын республика бюджетин орулгалар талазы-биле 39.775.140 мун рубль түнге болгаш чарыгдалдар талазы-биле 39.685.712 мун рубль түнге, орулгалары чарыгдалдарындан 89.428 мун рубль ажып турар кылдыр, база оон аңгыда 1954 чылдын январь 1-де бюджет хөрөнгилеринин шилчир артышкыныннын 359.514 мун рубль түнге бадылаар.

5 дугаар чүүл. РСФСР-нин крайларынын, областларынын, республика чыгыргазында хоорайларынын болгаш автономнуг совет социалистиг республикаларынын 1953 чылда бюджеттерин моон адаанда түннерге бадылаар:

Крайларынын, областларынын, республика чыгыргазында хоорайларынын болгаш автономнуг республикаларынын өттөрү	Орулгалар болгаш чарыгдалдар талазы-биле	Оон аңгыда 1954 чылдын январь 1-де бюджет хөрөнгилеринин шилчир артышкыныннын кыялары
1. Алтай край	769334	32662
2. Краснодар край	1061880	42696
3. Сочи хоорай	56747	700
4. Красноярск хоорай	105703	1250
5. Красноярск край	712784	31700
6. Приморье край	433093	12300
7. Ставрополь край	589569	22600
8. Хабаровск край	837007	26200
9. Амур область	284983	9600
10. Архангельск область	497053	18100
11. Астрахань область	283846	8376
12. Брянск область	473644	19789
13. Великие Луки область	284890	10616
14. Владимирск область	475444	14772
15. Вологда область	526399	20800
16. Воронеж область	899743	36200
17. Горький хоорай	334219	4100
18. Горький область	768260	29600
19. Грозный область	249030	7200
20. Иваново область	550753	15176
21. Иркутск область	546729	18600
22. Калининград область	278507	6999
23. Калинин область	622478	21817
24. Калуга область	375946	13700
25. Кемерово область	722176	19017
26. Киров область	711145	28634
27. Кострома область	367235	13800
28. Крым область	410327	11200
29. Севастополь хоорай	114512	1500
30. Куйбышев хоорай	263245	3600
31. Куйбышев область	457409	17300
32. Курган область	340391	13600
33. Курск область	725061	34560
34. Ленинград хоорай	1977837	28000
35. Ленинград область	521848	15500
36. Молотов хоорай	201327	2500
37. Молотов область	754853	24600
38. Москва хоорай	3716065	44600
39. Москва область	1865257	48500
40. Мурманск область	259032	5800
41. Новгород область	328552	11042
42. Новосибирск хоорай	261729	3500
43. Новосибирск область	445957	19000
44. Омск хоорай	158529	2000
45. Омск область	389702	18253
46. Орёл область	458391	19452
47. Пенза область	484161	19002
48. Псков область	267511	9718
49. Донда Ростов хоорай	218653	2700

50. Ростов область	783689	27183
51. Рязань область	592970	23665
52. Саратов хоорай	208190	2700
53. Саратов область	587913	22856
54. Сахалин область	464199	13900
55. Свердловск хоорай	304994	3900
56. Свердловск область	1022991	27000
57. Смоленск область	486621	19100
58. Сталинград хоорай	213946	2550
59. Сталинград область	494005	19200
60. Тамбов область	509218	21644
61. Томск область	300136	12200
62. Тува автономнуг область	128209	3500
63. Тула область	506856	17101
64. Тюмень область	477447	20988
65. Ульяновск область	376802	14712
66. Челябинск хоорай	205846	2500
67. Челябинск область	654374	16900
68. Чита область	372986	13500
69. Чкалов область	593240	21800
70. Ярославль область	535826	16957
71. Татар Автономнуг Совет Социалистиг Республика	996992	37700
Оон иштинде Казань хоорай	192133	2000
72. Башкир Автономнуг Совет Социалистиг Республика	990825	42000
Оон иштинде Уфа хоорай	89412	1600
73. Дагестан Автономнуг Совет Социалистиг Республика	423824	17000
74. Бурят-Моол Автономнуг Совет Социалистиг Республика	268430	8600
75. Кабардин Автономнуг Совет Социалистиг Республика	168559	6500
76. Коми Автономнуг Совет Социалистиг Республика	251676	9500
77. Марий Автономнуг Совет Социалистиг Республика	249731	9355
78. Мордва Автономнуг Совет Социалистиг Республика	350416	15691
79. Сонгу-Осетия Автономнуг Совет Социалистиг Республика	216163	6800
80. Удмурт Автономнуг Совет Социалистиг Республика	456767	16000
81. Чуваш Автономнуг Совет Социалистиг Республика	349034	14218
82. Якут Автономнуг Совет Социалистиг Республика	417745	16500

6 дугаар чүүл. РСФСР-нин крайларынын, областларынын, республика чыгыргазында хоорайларынын болгаш автономнуг совет социалистиг республикаларынын бюджеттеринге човдан тырттар олча-ажык үндүрүүндө, көдээ ажыл-агый үндүрүүндө, ССРЭ-нин бот, чалгыс база бичег-бүлелиг хамаатыларга үндүрдөдөн, бижидишкын-биле тарадып турар күрүне чөшкүннөрдөндө, машина-трактор станцияларынын орулгаларындан болгаш саарылга үндүрүүндө шилчидилгелерни моон адаанда хемчээлге доктаадыр:

Крайларынын, областларынын, республика чыгыргазында хоорайларынын болгаш автономнуг республикаларынын өттөрү	Човдан тырттар олча-ажык үндүрүүндө	Көдээ ажыл-агый үндүрүүндө	ССРЭ-нин бот, чалгыс база бичег-бүлелиг хамаатыларга үндүрдөдөн	Бижидишкын-биле тарадып турар күрүне чөшкүннөрдөндө	Машина-трактор станцияларынын орулгаларында	Саарылга үндүрүүндө
1. Алтай край	50	36	61	50	15	14,0
2. Краснодар край	30	29	37	40	16	7,5
3. Сочи хоорай	10	—	15	20	—	7,0
4. Красноярск хоорай	5	—	10	10	—	12,0
5. Красноярск край	35	30	39	50	25	7,2
6. Приморье край	15	30	28	28	24	2,0
7. Ставрополь край	30	50	43	50	20	7,2
8. Хабаровск край	15	100	49	50	60	4,6
9. Амур область	50	40	39	40	21	9,3
10. Архангельск область	25	50	41	50	50	8,2
11. Астрахань область	35	60	39	50	30	12,5
12. Брянск область	60	35	59	50	26	16,5
13. Великие Луки область	50	50	80	60	30	30,4
14. Владимир область	30	30	40	40	25	6,4
15. Вологда область	50	50	61	50	29	14,8
16. Воронеж область	50	30	48	40	16	10,8
17. Горький хоорай	5	100	6	5	—	1,2
18. Горький область	25	40	38	40	23	10,6
19. Грозный область	30	50	38	50	21	9,7
20. Иваново область	20	30	43	40	28	5,2
21. Иркутск область	20	32	38	30	32	5,1
22. Калининград область	30	70	59	50	100	8,2
23. Калинин область	35	35	47	40	23	6,2
24. Калуга область	50	40	60	50	34	23,8
25. Кемерово область	15	30	21	30	26	5,7
26. Киров область	50	40	48	50	25	11,7
27. Кострома область	40	40	59	50	25	15,0
28. Крым область	25	60	37	50	28	5,5
29. Севастополь хоорай	30	100	50	50	—	26,0
30. Куйбышев хоорай	5	—	7	10	—	1,4
31. Куйбышев область	30	40	58	50	20	18,6
32. Курган область	50	50	59	50	25	21,5
33. Курск область	50	35	58	50	17	20,2
34. Ленинград хоорай	5	100	6	5	—	1,4
35. Ленинград область	30	50	60	50	44	15,0
36. Молотов хоорай	5	—	6	10	—	2,2
37. Молотов область	25	30	40	50	25	11,3
38. Москва хоорай	5	100	6	5	—	1,5
39. Москва область	10	30	27	25	38	5,3
40. Мурманск область	25	100	41	40	100	5,5
41. Новгород область	50	50	59	50	45	18,8
42. Новосибирск хоорай	5	—	7	5	—	2,2
43. Новосибирск область	60	50	80	60	30	27,4
44. Омск хоорай	5	—	5	5	—	2,9
45. Омск область	100	70	100	90	25	64,0
46. Орёл область	60	50	70	60	27	24,6
47. Пенза область	50	50	65	50	20	10,6
48. Псков область	60	50	100	60	30	35,4
49. Донда Ростов хоорай	4	100	4	4	—	0,1
50. Ростов область	20	40	40	50	15	9,9
51. Рязань область	60	40	60	50	25	19,8
52. Саратов хоорай	5	—	4	6	—	2,0
53. Саратов область	50	40	61	60	15	25,9
54. Сахалин область	30	100	60	70	100	13,7
55. Свердловск хоорай	4	100	5	4	—	1,3
56. Свердловск область	15	28	30	30	35	6,9
57. Смоленск область	60	40	70	51	28	25,1
58. Сталинград хоорай	10	—	8	10	—	4,2

59. Сталинград область	50	50	100	60	21	31,4
60. Тамбов область	40	35	60	50	21	22,0
61. Томск область	40	70	70	50	23	9,2
62. Тува автономнуг область	100	100	—	100	100	91,0
63. Тула область	20	30	39	40	34	8,2
64. Тюмень область	40	50	61	50	29	26,8
65. Ульяновск область	50	40	51	50	27	16,2
66. Челябинск хоорай	5	—	4	5	—	1,0
67. Челябинск область	15	30	40	40	32	6,6
68. Чита область	25	50	38	40	17	11,9
69. Чкалов область	30	40	50	50	21	14,2
70. Ярославль область	20	30	41	40	30	6,7
71. Татар Автономнуг Совет Социалистиг Республика	35	30	49	50	24	10,5
Оон иштинде Казань хоорай	5	—	11	5	—	2,2
72. Башкир Автономнуг Совет Социалистиг Республика	40	30	59	50	30	11,9
Оон иштинде Уфа хоорай	5	—	7	6	—	2,3
73. Дагестан Автономнуг Совет Социалистиг Республика	50	80	100	60	50	40,6
74. Бурят-Моол Автономнуг Совет Социалистиг Республика	50	40	50	50	50	12,4
75. Кабардин Автономнуг Совет Социалистиг Республика	40	50	60	60	30	19,6
76. Коми Автономнуг Совет Социалистиг Республика	20	55	29	40	100	7,5
77. Марий Автономнуг Совет Социалистиг Республика	50	50	80	60	50	29,3
78. Мордва Автономнуг Совет Социалистиг Республика	50	50	80	60	32	32,5
79. Сонгу-Осетия Автономнуг Совет Социалистиг Республика	50	78	47	60	50	6,1
80. Удмурт Автономнуг Совет Социалистиг Республика	45	40	58	50	30	12,0
81. Чуваш Автономнуг Совет Социалистиг Республика	40	50	61	50	40	28,7
82. Якут Автономнуг Совет Социалистиг Республика	100	100	100	100	100	77,8

7 дугаар чүүл. 1953 чылда крайларынын, областларынын, республика чыгыргазында хоорайларынын болгаш автономнуг совет социалистиг республикаларынын бюджеттеринден шилчидилгелерни доктаадыры болза:

а) яши орулгаларындан 40 хуу.
б) хуу ажыл-агыйларынын аъттарына күрүне үндүрүүндө 75 хуу.

в) колхозчулардан тырттар олча-ажык үндүрүүндө 35 хуу.

8 дугаар чүүл. РСФСР-нин Күрүне бюджетинин күүсөлдөзүн дугайында отчеттарын бадылаары: 1951 чылдын орулгалар талазы-биле 55.821.023 мун рубль түнге болгаш чарыгдалдар талазы-биле 54.830.357 мун рубль түнге, орулгалары чарыгдалдарындан 990.666 мун рубль ажып турар кылдыр, база оон аңгыда 1952 чылдын январь 1-де бюджет хөрөнгилеринин шилчир артышкыныннын 1.624.090 мун рубль түнге, 1952 чылдын орулгалар талазы-биле 54.769.047 мун рубль түнге болгаш чарыгдалдар талазы-биле 54.259.759 мун рубль түнге, орулгалары чарыгдалдарындан 509.288 мун рубль ажып турар кылдыр, база оон аңгыда 1953 чылдын январь 1-де бюджет хөрөнгилеринин шилчир артышкыныннын 1.641.491 мун рубль түнге бадылаар.

Дүжүт ажаап алышкынынга Советтерниң сорулгалары

Бистин областың колхозтары, совхозтары, МТС-тери ажил-агай чылынын эң-не харысалгалыг үөзи— дүжүт ажаап алышкынынга болгаш күрүнеге тараа дужаалгазында чоруп турар. Ам кол сорулга болза, тарааны эң-не кыска хуусаанын ажил-чорудулгазын тараа алыры болгаш күрүнеге тараа дужаары хуусаанын бетинде күүседери болур.

Ол сорулгаларны чөдишкниң боттандырада чер-чер Советтериниң ажил чорудулгазын тараа ажаап алырычче болгаш күрүнеге тараа дужаарычче угландырган турар ужурулуг.

Чер-чер Советтери болза, Советтерниң депутаттарын болгаш активчилерин дамчыт тургаш, тараа ажаап алышкынынын болгаш күрүнеге тараа дужаарычче политиктиг ужуру-дузазын колхозчуларга, МТС болгаш совхозтарнын ажилдакчыларынга калбаа-биле таныштырып чедиш алыр.

Чер-черниң Советтери болза, күш-ажыл кылып шыдаар колхозчуларны, МТС болгаш совхозтарнын ажилдакчыларын ажаап алышкынын ажилында долзуу-биле кириштирерин чедиш алыр. Хоорайларны болгаш суурларнын чурттакчы чоннарын ажил-ишчилерин колхозтарнын, совхозтарнын тараа ажаап алышкынынга кириштирер.

Колхозтарны тараа ажаап алышкынын планнын болгаш күрүнеге тараа дужаарычче графиктериниң күүселдезин сумулар Советтери боттарынын контролонга тургузар. Көдээ ажил-агайнын планнын чөдишкниң боттандырган колхозтарны, совхозтарны, районнарын чүгле күрүнеге тараа дужаагындан көөр эвес, харын келир чылдың тарылгазын четчир салгыч, эки шынарлыг үрезинерин болгаш уставка айткан янзы-бүрү фондуларны чедир уруп алганындан көөр ужурулуг. Ынчангаш көдээ Советтер колхозтарнын үрезин участкаларын чегуур өйүндө ажаап, ол үрезинерин кургадыр, ону эки шынарлыг кадалаар, оон ажалгазын хандыраар ужурулуг.

Үрезин уруп белеткээр ажилды районда Сталин аттыг колхоз амдыгаштан эгелзеш. Ол колхоз келир чылдың бедиң дүжүдү дээш эки шынарлыг үрезин тарааларны арытлап, оон ажалгазынга кичээнгей салып турар.

Тараа ажаап алышкынынын болгаш күрүнеге тараа дужаалгазын үезинде кызыл будуннар болгаш кызыл өглерниң номчулга черлеринин база көжер киноларны ажилын хову бригадаларында ажилдап турар колхозчуларнын ортузунга күш-тедирип чорудар.

Тараа ажаап алышкынынга болгаш күрүнеге тараа дужаалгазын депутаттарны болгаш активчилерин күш-ажылчы киржилгези— Советтерниң политиктиг ажил-чорундулгазынын шылгалдазын чөдишкниң шиптирлээриниң эң-не чугула чүүлү болур. Ынчангаш депутаттарны болгаш активчилерниң кү-

жүн чөп таарыштырып тургузарын Советтер чедиш алыры чугула.

Бо талазы-биле Ак-Туруг суму Совети бодунуң сессиязын чыылдырып, дүжүт ажаап алышкынынын дугайында организаствыг ажилдарны чугаалажып, активчилерин күжүн дүжүт ажаап алышкынычче болгаш күрүнеге тараа дужаалгазынче кириштирер турар.

Тараа ажаап алышкынынга чамдык Советтер организаствыг-массалыг ажилдарын утуп, сессияларын болгаш күүсекчи комитеттеринин хуралдарын кылбайн турар чоруктар окташын эвес. Ол чорук ажилды коллективтиг удуртуп, шиптирлээринден чөдөйлэни болур. Оон тодаргай херечий болза, Кара-Тал суму Совети (даргазы эш Доржу) бодунун сессияларын болгаш активчилерниң хуралдарын чыылдырбайн турар. Суму Советиниң даргазы эш Доржу организаствыг удуртулга ажилдарын четпес организастван, чүгле колхозтар аразында шаварынга өйлөшүп турар. А херек кырында ол сумуда «Тилелге» колхоз дүжүт ажаап алышкынын болгаш күрүнеге тараа дужаалгазын дыка кошпак темпи-биле чорудуп турары барымдаа болур.

Тараа ажаап алышкынынын болгаш күрүнеге тараа дужаалгазынын үезинде Советтериниң сессияларын чыылдырып чоруп турар кампания ажилдарына шаятк болбас, харын депутаттарны болгаш Советтерниң активчилерин, колхозчуларны тараа ажалгазынче, тараа дужаалгазынче мобилизастварынын кол формазы болур.

Чаа-Хөл районун ажил-ишчилери дүжүт ажаап алышкынынын темпин дүргөдери эң чугула. Район дүжүт ажаап алышкынынын планын чүгле 20,5 хуу, күрүнеге тараа дужаалгазынын планын 50,2 хуу күүсеткен. Дүжүтү чидирг чокка ажаап алырычче болгаш күрүнеге тараа дужаалгазын хуусаа бетинде күүседиринче бүгү күштү салырып сонгаарладып болбас сорулга болур.

Колхозчуларнын күш-ажылын шын организастван, оон бүдүрүчүлүүн бедидер, ээлчег болгаш хүн нормаларын кичи бүрүзү күүсеткен турар кылдыр ажил чорудар. Тракторлар, комбайннар, тараа кезер, тараа бастырар машиналар, автомашиналар үзүктел чокка, үргүлчү ажилдап турар кылдыр ажилды организаствар.

Колхозчуларнын, МТС болгаш совхозтарнын ажилдакчыларын мурнакчыларын, оларнын үлгерлерин хана солдунурынга, дайынчы хуудустарга илередиш бижири. Социалистиг чарыштын күүселдезин чогуур үезинде түннөп турарын чедиш алыр.

Тараа ажаап алышкынын болгаш күрүнеге тараа дужаалгазын кыска хуусаада бүрүн дооскан турарын чедиш алыр дээш көдээ тараажыларын ортузунга Советтериниң организаствыг-массалыг ажилдарын күш-тедирери чугула.

Р. ЧАНЗАН-ООЛ, Чаа-Хөл райкүөском даргазы.

МУРНАКЧЫ ТРАКТОР БРИГАДАЗЫ

Барыны-Хемчик районда «Тилелге» колхозтун колхозчулары дүжүт ажаап алышкынында күженишкын-биле кирип, ында МТС-тин трактор бригаданы-биле кады ажилдажылганы эки чорудуп турар. МТС-тин боду чорур комбайнынын ком-

байнэру эш Сметанин дүжүтү чидирг чок ажаап ап, хүн нормазын үргүлчү ажыр күүседип, гектар бүрүзүндө 16 центнер дүжүтү ажаап ап турар.

С. СЮРЮН.

Суурда бижик өөредилгези

Хандагайты суурда бижик билбестерниң болгаш биче билерлериниң 2 бөлүмнери тургустунган. Ол бөлүмнерде 24 кичи хаара туттунган өөренип турар.

Бөлүмнер боттарынын тургустунган хүнеринден эгелзеш эки ажилдап эгелзеш болгаш ук бөлүмнүн өөреникчилери озалдаар чоруктары болдурбайн, айткан шактарында четче чыгып, башкынын берген он-аалгаларын өскелерин дузазы чокка шын күүседип турарлар.

Ылангыя бөлүмде культурмейжи Очур (чеди чыл школазынын 6-гы класзын өөреникчи) эки ажилдап, бодунун өөреникчилеринге бижик билигин бээри дээш хүн-бүрүнүн уруктарына эки белеткешип, календарлыг урук бүрүзүнүн планын кылып ап турар.

Культармейжи эш Очур уроктан дашкаар үелерде бодунун өөреникчилеринге барып онаалгаларны канчаар күүседирин болгаш арифметиктиг бодалгаларны кан-

чаар бодуларнын аргазын айттып берип, өөреникчилеринге литературалыг номчулгаларны номчулуп, солуннар номчулгаларын организастван турар.

Эш Очурнун ыдыг кызымаккай ажилынын түннелинде өөреникчилерниң арифметиктиг бодалгаларын аас-биле-даа, бижимел-биле-даа бодуары бедиш турар. Ылангыя бөлүмде өөренип турарлар: Допаанай, Тоолай, Бавыштай, Стаан олар эки өөренип турарлар.

Ылангыя эш Тоолай мынчап чугаалап турар: «Мен шаанда бижик билбестимде солуннар келирге оларнын чүгле чуруктарын көөр турган мен, а ам солун дээрге мезч чарылбас өнүнүм апарган, солундардан иштики-даа, даштыкыда-даа болуушкунарны билип алыр апарган мен».

Культармейжи Очур ам өөредилгенин түннелин үндүреринге белеткел ажилдарын чорудуп, эрткен материалдарын катпазашкынын организастван турар.

С. МОНГУШ.

Колхозчу суур өзүп турар

Тес-Хем районун Белдир-Арыг көшкүн чораян араатарнын мал олары солуп, көжүп хонгулаар чери болуп турган. Анаа кандыг-даа атул суур турбаан. 1949 чылдын август айдаан бээр Белдир-Арыг чаа организастватынын улгатыр катышкан Калинин аттыг көдээ ажил-агай артелинин сууру болуп эгелзеш.

Бо хүннерде Белдир-Арыгга 60 ажыг өг-бүлө чаа бажынар-биле хандыргынып, сууржун чуртталга-же шилчээш. Ында школа, колхозтун конторазы, хлеб быжырар чер, столовая, чунар-бакчы, тараа складтары, улуг, биче мал кажаалары болгаш өске-даа тудуглар улам көвүдөп турар.

Колхозтун тудуг бригадазы болчын 22 чуртталга бажынын болгаш өске-даа бүдүрүлгенин тудугларын кылып ужурулуг. Ам бо хүннерде колхозчу бизанчылар ол бажынын тудуп дооскаш, чамдык чедир кылдырмаан сонга, хаалгаларын, кршшаларын кылып турар. Ол немей туттунган бажынар-же колхозчулар шилчип киреринге белеткенип турар. Ол ышкаш өске-даа тудуг ажиллары шалыктын чоруп турар.

Тудугчуларнын иштинде эштер Шойдук, Товуу, Чакын-оол, Сувандай, Бады, Девит-оол болгаш оон-даа өскелер тудугда социалистиг чарыштын мурнакчылары болуп, үлүг нормазын үргүлчү ажыр күүседип турарлар.

Колхозчу суурнун моон сонгааргы улам ынай чаагайжыдылгазы дээш колхозчу ажил-ишчилерниң кызымаккай, ак-сеткилдиг күш-ажылы улам калбарып, тудуг суур улам-на немежиш, өзүп турар.

В. САМДАН.

Хлеб быжырылганын организаствар

Колхозтарнын организаствыг, ажил-агайнын быжыгып турары-биле кады Улуг-Хем районун колхозчуларнын материалдыг болгаш культурун амыдыралы хүн-бүрү бедир турар. Колхозчу өреге бүрүзү элбешкилдиг атыш-кемиг апарган. Ол чорук чөми культурун, чөмиг кылып чиринче колхозчуларнын сонуургалын бедидип турар.

Колхоз бүрүзүнге инитиниң хлеб быжырар черин организаствар болза, колхозчуларнын бо сонуургалын улам-на долзуу-биле хандыраар.

Ындыг турбужа районун Ийн-Талда Жданов аттыг, Хайракында Калинин аттыг болгаш өске-даа чамдык колхозтары хлеб быжырар черин организаствайн турар. Моон уламындан база чамдык бригадаларда инитиниң чөми организастванындан чамдык колхозчулар тастуунда тараа соктаар ужуруга таварып турар. Ол чорук мал чөми белеткээриниң болгаш тараа ажаап алышкынынын үезинде күш-ажылды организаствыг тургузарына шаятк болуп турарын ол колхозтарнын баштаар чөдери чедир үнелевейн турары шын эвес.

М. ДУНГАР-ООЛ.

ШЫННЫҢ МАТЕРИАЛДАРЫНЫҢ ИЗИ-БИЛЕ

„Тудугнун темпизин дүргөдөдир“

Бо чылдын июльдуң 16-да үнгөн № 136 «Шын» солунга парламентинг «Тудугнун темпизин дүргөдөдир» деп эгелзип чүгүлө Улуг-Хем районун Мичурин аттыг колхозта тудуг ажилынын багай чоруп турарын шүгүмчүлзеш.

Бо материалды амычы чоннар депутаттарынын Улуг-Хем район Советиниң күүсүмү хынап көөрге, ында айттынган четпестер шын болган.

Мичурин аттыг колхозтун баштаар чери тудуг бригадинге багай ажилдап турган Очурну ол ажилдан хостаан.

Колхозтун ам эш Чамзырынга бригадирлтирген тудуг бригаданы тудуг ажилында турган четпестерин чааладып, ажилды темпизин дүргөдөдир турар. Чоокку үезде 3 бажынын туткан, ам 9 бажын болгаш 1 аты кажаазы туттунуп турар. Моно Улуг-Хем райкүөскомун даргазынч оралакчызы эш Байкалов «Шын» солунун редакциязынга дайынаткан.

Вьетнам Демократтыг Республиканың сес чыл болганы

Бо хүн Вьетнамнын Демократтыг Республиказын тургусканын чарлаанындан бээр сес чылдын ою болуп турар. Вьетнам улус бодунун хамаарышпас тускай турар чорунун япон эжелекчилер-биле маадырлыг демиселди чорудуп тургаш чедиш алган. 1942 чылда японунун Индо-Кыдатче халдап кирип турарынын эге үезинде-ле чурттуң сонгу чартыгына тыпты үнген, эжелекчилерге чонуну удурланышкынынын оода чорутула чурттуң мурнуу талазынче калбарып тараан. Эжелекчилерден хосталган районнар болза, вьетнам улустун национал-хосталгалыг күчүлүг шимчээшкниин улам калбартырының базазы болган.

Совет Армияның шиптирлиг ролунуң ачызы-биле боттандырган, агрессчи япон империализмин чыла шапкан чорук Вьетнамнын чонунун тускай хамаарышпас чорунун чедиш алырын хандырырынга эң чугула фактор болган. Совет Эвилелинин алдарлыг тилелгелеринге сорук кирген Вьетнамнын улус мазсазы ажилчы чоннарын партизанын удуртулгазы-биле, 1945 чылдын августта япон эжелекчилерге болгаш оон чалчалары—вьетнам квислингерге удур боо-чепсектиг тура-халышкынын көдүрүп үндүргенер. Улустун август резолюциязы тилезин, ынангаш 1945 чылдын сентябрь 2-де Демократтыг республиканы тугу—алдын салдыстыг Кызыл Тук Вьетнамнын кырынга алдарлыг наагай киисип үнген, Вьетнам республиканын составына Францияны колониязы турган Аннам, Тонкин болгаш Кохинхина олар кирген.

Вьетнам улус колониалдыг кулданымшыкыны узуткап чок кылгаш, каян-даа кестүп көрбөөн көдүрүлүшкүн-биле демократтыг чаа күрүне тургузарынче киришкенер. Ынчалза-даа удатпаанда-ла бүгү делегейнин реакциязы анык республикаже өгк боолуг дерзин халдаашкынын эгелзеш. Вашингтонун калбак деткимчезинге дайыгаш француз империалистер, Вьетнамны база катап бодунун колониязы кылып алырын орадажып, Вьетнамнын демократтыг республиказынга удур халдакчы дайыны чорутканнар.

Вьетнамнын Демократтыг республиказынын ам сес чыл болганы болза, бо сес чылдын иштинде вьетнам улус империалистиг кулданымчыларга удур маадырлыг демиселди чорудуп келген-дир. Бо демиселдин чоруп келген үезиниң иштинде вьетнамнын чоңу чүлө бодунун демократтыг тилеп алышкынын камгалап алган эвес, харын француз империалистерни шериг-политиктиг Долу буурап дүжүткүнгө шуут чедирген. Дайынын олуңга республиканың чепсектиг күжү өзүп быжыккан болгаш каян алган. Вьетнамнын амгы улус армиязы болза, дайынчы тылында күчүлүг партизан шимчээшкни-биле бодунун дайынчы чорудулгаларын шыгыгы дүштүр чорудуп турар бедик дайынчы күштүг, доктаамал армия болуп турар.

Француз колонизаторлар Индо-Кыдатка барык чартык миллион шериг машиналарды-даа болза, чепсеглээшкн болгаш хандырылга талазы-биле күжү артык-даа болза, Вьетнамнын улус армиязы бодунун холунда шериг-дайынчы инициативаны быжыкы-биле тудуп, дайынын күжүн долзуу-биле кычыктырбайн, эжелекчилерге өлүмүг согуушкунарны улаа-дараа таварыштырып турар. Француз колонизаторлары Вьетнамнын девискээринин онунуң тозундан хөй черден үндүр савыр-ган, чурттуң 22 миллион чоңунуң 20 миллионун оларнын дарлалындан хостаан. Колонизаторларнын хыналдазынын алаанда ам чүлө Мурнуу-Кыдат далайнын эриктиринде болгаш Трансиндокидат демир оруунун зоназында хоорайлар арткаан.

«...Бистер бүгү талазындан Вьетнамнын (Вьетнамнын демократтыг республиказын француз колонизаторлар ыпчаар алдарлар) күжүнге буззэлетиңен, улуг эвес үш кезек девискээрде туруп турар бис»—деп француз буржуаз журнал «Ам» политик экономик» эрткен чылын-на бижип турган Ынчалза-даа Вьетнамнын ол «улуг эвес кезек» черлери беэин журналдын чугаалааны ышкаш эжелекчилерин бодунун адаанда өзүлүг-ла хып турар. «Бичи-даа ыржим, оожум чер чок тур ичи,—партизанынын үзүктел чок дайынчы чер болганда-ла чоруп турар—деп демги журнал хорадап бижип турган.

Француз колонизаторлар бо чылдын чаа, аар апшытарышкына таварышканнар. Январь-февраль айларда Вьетнамнын улустун армиязы Ан-Хэ секторга (Төп Вьетнамда) дайынын алдыдан хөй улуг гарнизоннарын чылача шапкан. Оон сөөлүзүредир, улустун шериянч согуушкунундан французтар кочуг быжыгладыг Иен-Ви (Ханойн мурнуу талазында) пунктузун каап-

каш дээр ужурга таварышкан. Шаар халдаашкынын улам калбартышынан, улустун армиязы июнь айда Фуюнг-Труну хостаткан (Ханойдан 25 километр черде), ыпчаарга июльда Ми-То (Сайгонун мурнуу барыны талазында) районунга сес пунктуларны база хостаан.

Француз колонизаторлар вьетнамнын чоңунга удур дайынга үш муң миллиард франко түнүг дыка хөй хөренгилерни чарытпап үндүргенер. Олар чыл бүрүде-ле он-он муң солдаттары болгаш Франциянын шериг өөредилге черлеринин өөредип үндүрүп турарындан хөй офицерлерни шыкынып турарлар. Ынчалза-даа Индо-Кыдатта бодунун шериянч оода чадаарда позициязын чүгээр кылып алза (хыналда зоназын калбартырыны дугайында чугаа-даа туруп шыдавас) дээр француз командьлалдын орадажымшыкыны буступ дүжүп турар. Француз экспедиция корпузу болза, «быжылга» черлеринге, дагларга хадгырып алган, ычангаш барык-ла шимчээшкн чок туруп турар. Хүндүс—бир быжылгалды өскези-биле харылзаштырып турар чамдык оруктарыны кызымак танылдып турар. Дүне апарга вьетнамнын патрульлары тилел үнерлер: олар харын-даа үндүрүг хавырып, французтарнын холунда турар хоорайлардан бодунун армиязынче эки-турачыларын келдиришкни чорудуп турарлар—деп американ журнал «Лейф» бижип турар.

Индо-Кыдатта бодунун байдалын француз колонизаторлар боттары беэин оон дээр үнелевейн турарлар. Чоокта чаа-ла «Вьетнамнын хүчү санныг арткан» деп алгырып турганнарын иштинде беэин ол дайызыркак кышкы хомудан чөгенишкн-биле солутунуп турар. Индо-Кыдатка француз чепсектиг күштерин кол командьлалчызы генерал Наваррнын чоокта чаа чугаалаан чугаазы ол талазы-биле херчи болуп турар. «Аткаарлап дезип эгелзеништен бээр ам ийи чыл чөдө берди. Вьетнамнын шаар халдаашкынынын кызыл демдектери улам-на калбарып бар чыдар. Оон дайынчы күжү каян-даа мындыг улуг туруп көрбөөн...» деп ол генерал чугаалаан. Бодунун күш четпезин аргажоктун кырындан миннирине четкен Францияны башкарыкчы бөлү Индо-Кыдатта бодунун позициязын Катшкан Штаттарнын киржилгези-биле быжыгларын орадажып турар. Американың чепсектиг күштери-биле долларлары болза, Вьетнамнын «Народ» деп солунун илереткенин өзугаар алырга, «Вьетнамда француз шериг машиназын туттунуп турар чөленгичи болуп турар». Ынчалза-даа француз шериг машиназын АКШ-тын империалистери ажилдап алгаш, ону бодунун халдакчы сорулгаларына улам-на калбаа-биле ажилдап турарлар. Француз шериглерниң операциязын удуртулгазын американ шериг миссия херек кырында боттандырып турар. Индо-Кыдаттын ам-даа французтарнын чагыргазынын алаанда районнарынч экономиканың «Юнайтед стейт стил корпорейшн», «Калтекс Ойл», «Флорида фосфат» болгаш өске-даа американ компаниялар эзээрке байдалда ээлеп турарлар. Эскээр чугаалаарга, француз демократ парлалганын айттып турарын өзугаар алырга, «Вьетнамда дайын болза, французтарнын холу-биле чорудуп турар американ дайынчы улам-на шилчип бар чыдар».

Сөөлгү үениң дургузунда Индо-Кыдатка американың бедик дужаалдыг политик болгаш шериг албанын кижилери эвээш чоругулаан. Демократтыг партизанын мурнуундан президентиниң кандидаты болуп турган Стивенсонун соондарый, Ыракы Чөөн чүкте АКШ-тын чепсектиг күштеринин кол командьлалчызы Кларк Сайгонга чораян. Оон дараазында Оожум океан районунда американ кургаг чер күжүгү командьлалчызы генерал-лейтенант О' Даниель барган. Вьетнамнын информас агентилелиниң дынады-биле алырга шак ындыг бүгү «ааладаашкынар» Вьетнамда дайынны АКШ-тын шуут хыналдазына кирер болгаш дайынга кырдыраарына француз шериглерни американ доллар-биле садып алыр дээр сорулгалыг болуп турар.

Индо-Кыдатка дайынны үргүлчүлээр айттыгы талазы-биле француз американ чажыт дугуржулганы дугайын дынаттышынан, Франциянын «Монд» деп консервативтиг солуну чоокта чаа, «Долларларнын төлөвүн» Индо-Кыдатче француз солдаттарына дашкаар садып үндүрери—ол схеманы оон эскээр адаар аргажок—АКШ биле бистин ара-ныска амгы үениң кол харылзавыс ол болуп турар» деп бижээр.

Француз колонизаторлары Индо-Кыдатка тургусканы Вьетнамнын маринетка «чазанга» болгаш чурт-

тун өске-даа районнарына американ садылар хамаарылганы улам калбартырычы Вашингтон онза сагыш салып турар. «Либерасьон» солунун чечен адаашкын өзугаар алырга олар ам Мурнуу Кореяда Ли Сын Ман ышкаш американың база-ла шак ындыг агентилери болуп турар.

Ынчалза-даа империалистер кандыг-даа нарын, кажар аргалары ажилдап турза, оларнын Вьетнамда эжелекчи планынын идегел чогу хүн бүрүдө улам-на тодарап турар. Вьетнамнын Демократтыг Республиказынын күжүнүң болгаш тилелтир-безденин тытып турар дөзү болза, оон чөптүг херек дээр чорудуп турары демиселин бүгү чоңун деткип турарында. Национал-хосталгалыг шимчээшкниң күжү болгаш оон калбарышкыны анаа калбак массаның киржилгезиниң хире чергези-биле тодаргайлаатынары билдингир турарында. Вьетнам болза, анаа тодаргай чижек болуп турар. Ыен-Вьеттин национал чагыс-аай фронтунда вьетнамнын миллион-миллион патриоттары—ажылчынар, тараачынар, интеллигентилер, бичин буржуазия катышканнар. Ол фронтун удурткучу күжү болза, бодунун хүрээлинде 700 муң кезигүн-нерлиг Вьетнамнын ажилчы чоннар партиязы болуп турар.

Вьетнамнын Демократтыг Республиказынын күжүнүң болгаш быжынын тытып үнер өске база бир дөзү болза, чурттуң иштинге шуут боттандыртана берген болгаш база ам боттанып турар политиктиг болгаш экономиктиг ханы чаартылгалар болуп турар. Демократтыг конституцияны киригени, эрге-чагырганы улусчу органнын тургусканы, күш-ажылдын дугайында демократтыг хоойлу, француз колонизаторларнын болгаш эскерликчилерин черлерин тараачынарга үлөп бергени—ол чаартылгаларнын тодаргай формалары шак мындыг болуп турар. Ол чаартылгалар болза, үлет-пуриң, көдээ ажил-агайнын, культурунун хөгжүлгезинге улуг чөдишкниң чедиш алыр арганы Вьетнамнын чоңунга берген.

Ажилчыны анык республиканы тургузарынын авангардында чоруп турар. Дайын үезиниң берге байдалдарында ажилчынарнын маадырлыг күш-ажылчы күженишкни-биле демократтыг Вьетнам фронтуну үзүктел чок хандырып болгаш хамааты чурттакчы чоңун херегелелин улам-на долзуу-биле хандырып чедиш алыр.

Улусчу эрге-чагырганы чылдарында Вьетнамнын көдээ суурларынын арны чаартынып өскерилген. «Чангыс-даа илиг чери ажилдап чокка, хей кабак!» деп, ажилчы чоннарын партизанын кыгырыгына республиканын тараачынары дүжүтү бедидери дээш патриоттук шимчээшкни калбартыры-биле харыялааннар. Бо чылдын Вьетнамнын тараачынары чаа-чаа улуг чөдишкниң чедиш алыр арганы Олар бо чылдан төлөвлзеш пландан ортумаа-биле 10 хуу бедик дүжүтү алганнар. Малдын болгаш куштун баш саны дыка көвүдеш. Ол чүд дээр болза, улус армиязы, республиканы чурттакчы чоңу атыш-чөмиңиң продуктуларын улам хөйүн алыр дээрин айттып турары ол.

Республиканын культура талазы-биле чөдишкни киригени кайгамчык бедик болуп турар. Француз колониалдыг өзү-чурумун үезинде Вьетнамнын чурттакчы чоңунуң 90 ажыг хуузу бижик билбес турган. Хо Ши Минге баштагырган Вьетнамнын Демократтыг Республиказы эргинин ол бужар-бак артышкынын кыска үезде чок кылган. Улусчу эрге-чагырганын үезинде чоңун үштүн ийи кезээ—14 миллион вьетнамчылар номчуп, бижип турар кылдыр өөренип алганнар. Кичи бүрүзү бижиктиг провинциялар чуртта ам бар.

Вьетнамнын хостатынган девискээринде мьявдыла өөренип эге өөредилгени боттандырган. Дөрт чыл хуусаалыг өөренириниң бири чада-нын школарыны ам вьетнам көдээ суур бүрүзүнде бар. Чуртта бижиги университет аштынган болгаш онза өске элзеш каш дээди өөредилге черлери тургустунган, көдээ театрлар ажилдап турар болгаш он-он солуннарын, журналдарын үндүрүп турар. Национал культура болза, вьетнам ажилчы чоңун калбак кезектеринин байлаа апарган.

Бодунун демократтыг республиказынын сес чыл оюн Вьетнамнын хосту чоңу туртунуң хостуг болгаш хамаарышпас чорун камгалаарына бүрүн шиптирлин-биле демдегелеп эрттирил турар. Кореяга чугаалажымшыкынарга тилелгени чедиш алган Кореянын маадырлыг чоңун болгаш кыдат улустун эки-тура

Делегейде болуп турар чоруктарның допчулалы

ГЕРМАН АЙТЫРЫНДА ИНИ ШУГУМ

Тайбынның өзүлүг өчүктөрүнүн болгаш оок дайыннарнын дугайыга, ам өске бүгү чүүлдерден айгыда Герман айтырыгга хамаарыжыла талазы-биле база үнелеп дөрүп турар. Герман милитаризмнің болгаш герман агрессияның катап төртүнүп болдунарнын чайладарыңче кым оралдажып турар болдуру чүгле ол кижги, Германияның чаңгыс аай, хамаарышпас, демократтыг күүнү чагырыкчыларын башкалардыкыларын күштелдирип турар чоруу чылаш чок болуп чүүл болур. «Нейе Рур-цейтунг» деп барың-герман солунун чоокта чаа медээлэни болза, Бундестагга болуп деп турар сонгудаларга Аденauerнн тилээринге эмин эрттир идегевезин деп АКШ-тын күрүне департаментинин Германияда америк дээди комиссар Коэнгт сагындырған.

Герман айтырынын талазы-биле Совет саналдарны буурадыр дээр империалистерин оралдажышкынары болза, тайбынның дайыннары улустар аразында байдалга моон сонгаар-даа хора чедирер деп кордап турар дээр дугайын херечилеп турар тур. Бичалза-даа, улустар СССР-ннн чазанын тайбын инициативазын изни-биле деткип, боттарынын сөзүн чугаалааннар.

БҮГҮ ДЕЛЕГЕЙ САДЫНДА ЫЛГАЙ КӨӨР ЧОРУККА УДУР

КНО-нуң Европа талазы-биле Экономикалык комиссиянын чо чылдын бирги кварталында Европанын экономикалык байдалынын дугайында илеткелни чоокта чаа Женевага парлап үндүргөн. Ол илеткелдин характерин шынчиз болза, Совет Эвилелинин болгаш демократтыг лагерин өске-даа чурттарынын улус ажил-агыйнын шапкын хөгжүлдүзүнн фактыларын демделештишсе, Европанын капиталисттик чурттарынын хөй-нуруузуна экономикалык бергедээшкенинин улам өзүп турарын илеткел билинип турар.

Бо бергедээшкенинин өзүп турарын хире черези-биле демократтыг чурттар-биле садгы харылааларны, америк империалистерин «соок дайынын» чылдарынын дургузунда дыка суларан харылааларны катап тургузар дээр калбак шимчээшкни капиталдык чурттарында өскөн. Бичангаш улустар аразында айтырыларын тайбын өзү-биле шиптирлээр дээр шимчээшкни күштелген, ол шимчээшкни улустарнын тайбын амдырап чурттаарында байдалдарын хандыры дээр ышак ындыг чугула айтырыгын хаара туткан.

АКШ-тын чагырыкчы бөлүктөрүнүн талазында удуру хөдөлүшкенин турбужажок чамдык капиталисттик күрүнелер—Англия, Франция, Аргентина, Финляндия, Дания, Норвегия, Швеция болгаш өске-даа чурттар СССР-биле болгаш демократтыг лагерин өске-даа чурттары-биле садгы харылааларын калбартып турар, ылангыя амгы үеде Барың чүк-биле Чөөн-чүктүң аразында садгыны катап тургузар болгаш улам хөгжүдөр дээр үнүшкүнер онза негелделг болуп барчылар.

Бо талазы-биле «Иомнури» деп япон солунун моон адаанда бижең чүүлү барымдаа болур: «Коммунисттик чурттар-биле садгыны катап тургузар ийикке, азы калбартыр дээр негелделер Барың Европада болгаш өске-даа чурттарда өзүп турар. Бир эвес Япония болгаш Барың Европанын чурттары америк дузаламчыга доктаамалы-биле кордап шыдапас турунда, Чөөн-чүк биле Барың-чүктүн аразында садгыга идеген болуру оларга бүрүн болдуруп болур. Ындыг позицияны чорутпайн турар хире чаңгыс-даа капиталисттик күрүне, саалдарлыг буржуаз бөлүктөр ам чок.

Моон-биле кады Чөөн-чүк-биле садгыны өй-тавында тургузар дээр шимчээшкни болза, даштыкы-экономикалык харылааларын талазы-биле америк политикакы албадалында удуру хөдөлүшкени-биле үргүлчү үдетирип турары характерлиг. Ылангыя АКШ-тын болгаш Кореяда интервенция талазы-биле оок эвилелчилеринин улусту Кыдатка удуру садгы блокадазы турбужажок, Кыдат Улус Республика-биле садгыны хөгжүдериңге дузалаар деп кыйгырып турар резолюцияны япон парламент чоокта чаа хүлээп алган.

Ам АКШ-тын даштыкы садгы политикакы таарынас чорук онза кушту тып ал турар. Ол дугайын «Дейли миррор» деп Нью-Йорктун солуну америк доллар «көөр көмчү болгаш бужар-бак чоруктуң дөң-дээ апарган»—деп хочулап бижип турар.

Долларны шак ындыг байдал-биле көрүп турарыңа өске-даа капиталисттик чурттарнын улустарынын барымдаалары оон артык четтир. «Политиктиг болгаш нийти эртемнерин америк академиязынын Анали» деп сеткүүлүн соок дайынын болгаш Кореяда дайыннын сорулгаларынын дугайын сагынышаан, чоокта чаа бижеңи болза: «Бис Барың чүктүн Чөөн-чүк-биле саддын дыка улуг эвес хемчээлдерге чедирген бис. Түниелинде Барың Европанын экономикакы доктаашкыны байдалыга таварышкан. Англияны база кириштирбишаан алырга, бо девискээр шуптузу орустарын катап тургузар дээр чаңгыс удаа эвес оралдажып турган Чөөн-чүк-биле садгыларын чиди-биле негеп турар. Демократтыг лагерин чурттары-биле садгыларын бодунун «эвилелчилеринге» харааш, АКШ бодунун дашкаар үндүрер чүүлүн Барың чүктүн рыногунга кандыг-даа аргалар-биле калбартып турар, ыччалза-даа Катшыкан Штаттарын ишти рыногун бедик кайың дадырларын моондактап турар. Түниелинде чүгө эрткин чаңгыс чылда безин өске капиталисттик чурттарын садгы балансы 523 миллион доллар четпестиг болган, а оларын экономика талазы-биле бергедээшкенини улам чадгын-ленген.

Бо бүгү болза, бүгү делегейде садгыны кадыкшылар негелдеринин улам өзүрүн, АКШ-тын сан-хөө маңгыстарынын кара-сагыштыг политикакы төнүзүн салырыңче делегейин улустарынын чүткүлүн болдурбайн барып шыдапас Экономикалык харылааларын хөгжүдөр чорук бодунун эчтээлде тайбынын быжыдар херекке бараан болур.

Кореяга ханын төгериче албадырган хөй-хөй америк солдаттарга таварышкан аар-берге шыгалда тайбынчыдыга эгелен болза-даа доозулбаан дээр дугайын даштыкы парлаганын материалдары херечилеп турар. Корей Улус-Демократтыг Республикадан эеп чанып келген туттурганнарда хөй-хөй америк солдаттар «кызыл», «коммунисттик» хөөннерге алыскан дээр дугайын ам америк буржуаз солунур шуптап турар. Чижээлээрге, солун бижиңилеринин хомудуп бижип турары болза, туттурган шериглерден хосталганнарнын иштинде бир солдат болза, Сонгу Кореянын лагерлеринде неперезин албадалыг өзү-чурум бар дээр дугайында америк пропаганданын үгүлдүг бодалык бадыткаарында чүгө ойталаан эвес, а харын лагерлерге турган үеисте бисти эки көрүп турган деп меделген.

Реакциялыг парлаганын дүүрөп бижип турар бүгү-ле шуугаазынарнын бодалык «Крсен сейанс монитор» солунун ам Кореяда чоруп турар корреспондентизин Хейвард күзөл чок тайылбырлаан. Оон бижеңи болза, Корей Улус-Демократтыг Республикада туттурган шериглерин лагерлеринде араатанзыг чоруктарын дугайында америк парлаганын шуугаазынары—анаа-ла таап бодап алган чорук тур, ындыг чергелиг меделерин «хинамчалы-биле көөр» ужурулуг.

Мынчангаш Корей Улус-Демократтыг Республиканын лагерлеринде өзү-чурумун дугайында хөй санын хоп үгүлдери бижеңи, солун бижиңилери ам изин хөмерин оралдажып туралар: «Туттурушкунга турган үезинде оларны культуралыг өзү-биле көрүп турган деп чугаалап турар солдаттарга бүүрөөвөн. Олар дээрге—коммунистерди!»

Бичалза-даа шынны чагырып шыдапас сен! Шынында араатанзыг чорук кая болуп турган деп чүвени бүгү делегей билер. Кочкөждөнүп болгаш өлүмүн өске-даа америк лагерлеринин хилинчектекилерин делегей утпас.

Шынын херекти чугаалаан дээр айымылды адаанда туруп турар америк солдаттарга хамаарыштыр алырга, олар шынында аар-берге салымчолду манап туралар. АКШ-та «идегел чок» туттурган шериглерге удуру ал турар хемчеглерин дугайын АКШ-тын солунур меделеп турар. Ассошиэтед Пресс агенттигинин корреспондентизинин дамчыдып турарын өзүгаар алырга, туттурган шериглерин шериг судунуң азы юстиция министрствозунуң шугуму-биле истеп болурун дугайын АКШ-тын юстиция министри Баруелл чоокта чаа меделген.

А. АЛЕКСАНДРОВ.

КНО-нуң Кол Ассамблеязынын пленарлыг хуралы

НЬЮ-ЙОРК. КНО-нуң Кол Ассамблеязынын август 28-тин эртинде болган пленарлыг хуралына Корея талазы-биле политиктиг конференциянын дугайында резолюцияларын хүлээп алырын сүмелеп турар. Политиктиг комитеттин илеткелни чугаалажып көргөн. Ол резолюцияларын мурнунда Политиктиг комитет чүүлүг деп көргөн турган. Бадылашкынарже киреринин мурнунда Политиктиг комитеттин илеткелни чугаалажып көрүп төлөөр күзевейн турар ирги бе дээрин Кол Ассамблеянын даргазы Пирсон айтырган. Совет Эвилелинин төлөөкчизи А.Я. Вышинский илеткелди чугаалажып көрүп саналдаан, ыччалза-даа ол саналды хүлээп албайн барган. Анаа удуру 36, ол дээр—11, төлөөр бадылаан, 12 төлээ дадалаан.

Элээн хөй төлөөр бадылашкынарнын үндээлелдеринин талазы-биле тайылбырлар бериксеп турар деп дарга меделген.

Индиянын төлөөкчизи Менон Индиянын киржилгезинин дугайында резолюциянын талазы-биле чүге чугаалааш, оон ужурудан тургустунуп келген маргылдаага холбаштыр хомудалы илеткен. «Бир эвес Индиянын киржилгезинин сорулгаларына эң экизи-биле дузалаар» деп мындыг байдалдарда Индиянын чазан иччаар санап турар деп Менон чугаалаан.

Чаа Зеландиянын төлөөкчизи Индиянын киржилгезинин дугайында резолюциянын авторларынын мурнундан чүге чугаалааш, ол резолюциянын ушуп каалтарын дилзэн.

Америк төлээ Лодж Индиянын тургустуну дугайында макталга кылып турган.

Төлөветипин турар политиктиг конференцияны үр-түневидиг конференция кылырыңче уланган совет резолюцияны болгаш совет чазалгаларын Чехословакиянын төлөөкчизи Секанинова шиптирлиг деткээн.

Политиктиг комитеттин хүлээп алганы 15 чурттарнын резолюцияны ажыгалтынып шыдапас, чүге дээрге, ол Кореянын талазы-биле политиктиг конференцияга киржилгени чүгө дайыдажып турар чурттар-биле кызыгаарлаар сорулгалыг болуп турар деп Украин ССР-нин төлөөкчизи Барановский чугаалаан. Совет Эвилелинин ол резолюцияга чазалгаларын Барановский деткээн, чүге дээрге ол үстүнде четпести эдилп турар болгаш политиктиг конференциянын чогууру составын хандырып турар. Бир эвес ол чазалгаларын хүлээп алыр болза, Украин ССР-нин төлөөкчизи 15 чурттарнын резолюцияны дээр бадылаар, ыччаарга оларын хүлээп албаза, ол резолюция дээр бадылаарын кандыг-даа үндээленин көрбөй турар деп Барановский меделген.

Кореянын талазы-биле политиктиг конференция Памьмынжонга ийи талалыг чугаалажышкынарнын анаа уламчылашкыны болбас ужурулуг деп польша төлөөкчизи Навковский меделген. 15 чурттарнын резолюцияны оон болдуруп болгаш ындыг болганда ол хүлээп алдынас.

Чоокку болгаш Ортаақы Чөөн-чүктүң база Сонгу Африканын улустарынын Конгресин организастаарынын Белеткел комитетинин кыйгыры

БЕИРУТ. Чоокку болгаш Ортаақы Чөөн-чүктүң база Сонгу Африканын улустарынын конгресин организастаарынын талазы-биле Белеткел комитетинин ол чурттарнын хөй-ниитизинге кыйгырынын текстизин «Аль-хадаф» солун парлаан.

Кыйгырында чугаалап турары болза: «Чоокку болгаш Ортаақы Чөөн-чүктүң улустары түрэнги болгаш дорамчылаадыг чоруктуң байдалында дыка үр үенин дургүзүндө чурттал келди. Ол чоруктуң чылдагааны болза, бистин национал амьдыралы-выстың бүгү талаларыңче даштыкыдан холдаарлап киришкени болуп турар. Боттарынын хуу салымнын дугайында айтырыгын өскээртен хамаарылга чокка бүрүн баш минин шиптирлээр талазы-биле бистин улустарыныкы хамааржыр эрге болза, бистин чурттарыныкы хөй кезинин девискээринде эжелел шериглерин, шериг базаларынын тургустунаны-биле холбаштыр айымылда болуп хевээр артып турар.

Бистин бүрүн эргеликиске кыжаныг, база ол ышак тайбынга бол-

Бичамыжа совет чазалгалар оон хүлээп алдынар кылып болур ийик деп Навковский айтыкан.

15 чурттарнын резолюциясы Кореяга тайбынчыдылга дугайында дугуржулганын 60-гы параграфынын чүүлдеринге дүүшпейн турар деп Совет Эвилелинин төлөөкчизи А.Я. Вышинский меделген.

15 чурттарнын резолюциязынын чамдык авторлары политиктиг конференциянын дайыдажып турар талалары-биле кызыгаарлаарын принципке илден чөрүшкө резолюцияларын киргендер деп Вышинский меделген. Вышинскийнин чугаалааны-биле алырга, ол чорук болза 15 чурттарнын резолюциянын авторлары безин ол резолюцияга шупту сеткил ханмааннар дээрин көргүзүп турар.

Совет төлөөр 15 чурттарнын резолюциязынга удуру бадылаар деп ол чугаалаан.

Сириянын төлөөкчизи чүге чугаалаан соонда дарга 15 чурттарнын резолюциянын бадылаарыңче кирген. Политиктиг конференциянын составына хамаарыштыр ол резолюцияга совет чазалганы Кол Ассамблея хүлээп албаан. Чазалгага удуру 40 бадылашкынар, ол дээр—5 бадылашкынар бердинген, 11 кижги дадалаан.

Оон соонда Эквадорнуң болгаш өске-даа латин-америка чурттарын саналдаан, резолюцияга улуг эвес өскерилгелерин кылырын көрүп турар чазалганы хүлээп алган.

Оон соонда Кол Ассамблея 15 чурттарнын резолюциянын ийитизин биле 43 бадылашкынар-биле хүлээп алган, 10 кижги дадалаан, 5 бадылашкынар анаа удуру бердинген.

«Бир эвес өске тала күзээр болза», Совет Эвилелинин политиктиг конференцияга киржиңин дугайында резолюцияны Кол Ассамблея хүлээп алган, ыччалза-даа ол резолюцияга совет чазалгаларын хүлээп албайн барган. Ол резолюция дээр 55 бадылашкынар бердинген, 1 кижги удуру бадылаан болгаш 1 кижги дадалаан.

«7-ги сессиянын катап эгелен хуралдарына кириңген болгаш ол сессиянын сүмелзени, корей айтыры талазы-биле саналдары, а ол ышак ол айтырыга хамаарышкан протоколдарны Кыдат Улус Республиканын улустун Төп чазанга болгаш Корей Улус-Демократтыг Республиканын чазанга дындадырын чингине секретарыга саналдап турар резолюцияны Кол Ассамблея 54 бадылашкынар-биле хүлээп алган. Анаа удуру 3 төлээ бадылаан болгаш 1 төлээ дадалаан.

Бо айтыры талазы-биле совет резолюцияны Кол Ассамблея хүлээп албаан. Ол резолюцияга удуру 42 бадылашкынар, ол дээр 5 бадылашкынар бердинген, 12 төлээ дадалаан.

Оон-биле хурал хагдынган.

(СЭТА).

Студентилерин III Бүгү-делегей Конгресинде

ВАРШАВА. Студентилерин III Бүгү-делегей конгресинин август 27-деги хүндүсү хуралына конгресин моон дараазында хун чурумун чаңгыс эп-сеткилдиг хүлээп алган:

1. Студентилерин амгы үедеги байдалы болгаш студентилерин херелелдерин болгаш оларын сонургалдарын хандыры дээр демиселге студентилерин Бүгү-делегей эвилелинин база студент организациаларнын сорулгаларынын дугайында студентилерин Бүгү-делегей куускомууну илеткелди.

2. Студентилерин Бүгү-делегей эвилелинин чөвүлелин сонгудалары.

Хун чурумун хүлээп алганынын соонда студентилерин Бүгү-делегей эвилелинин куускомууну мурнунан студентилерин Бүгү-делегей эвилелинин чингине секретары Д. Берлингуэр конгреске илеткел кылган.

Конгресс бодунун ажилын үргүчүлүп турар.

(СЭТА)

Венецияга болгаш кино фестивалына документалдыг болгаш уруглар фильмнеринге шипалдар тыыскан

РИМ. Эң дээр фильмнер дээр шипалдар тыпсыр дугайында документалдыг болгаш кыска метражыг фильмнерин IV бүгү-делегей фестивалынын жюриинин шиптиринин август 24-те Венецияга чарлап үндүргөн. «Дидимерин ареназы» деп совет документалдыг фильм өске чурттарны—Италияны, Польшаны, Венгрияны, Чехословакияны, Францияны, Англияны болгаш Бельгияны тос филемнери-биле кады шипалдыг меделетирген. Документалдыг фильм дээр «Улуг шипалдар», «Христос Эбелге доктаваан» деп итали фильмге тыыскап.

Оон-биле кады уруглар фильмнерин бүгү-делегей фестивалынын жюриин шиптиринин база чарлаан. Шипалдар-биле меделетирген эң дээр, долу метражыг уруглар фильмнеринин иштиңи—«Чук биле Гек» деп совет фильм бар.

Вьетнамнын Улустун армиязынын дайын чорудуугазы ШАНХАЙ. Вьетнам Демократтыг Республиканын элчин черинин Пекинде үндүрүп турар бюллетенинин меделеп турарын өзүгаар алырга, бо чылдын июнь болгаш июль айларынын дургузунда Сонгу Вьетнамга чорудулгаларынын дугайында дындадыг чоокта чаа Вьетнамнын Улустун армиязынын дээди командьлалы чарлаан.

Четче эвес меделэ өзүгаар алырга, бо үенин дургузунда дайын 3 муң ажыг солдаттарын болгаш офицерлерин чидирген, оон иштинде 720 кижги туттурган.

Вьетнамнын Улустун армиязынын кезектери кулузунуң шынаага чер «арыглаарынын» талазы-биле дайыннын ийи операцияларын болдурбайн барган, ол районда баодайжы армиянын 600 солдаттары болгаш «Хоа-Хао» деп шажыны сектантин ротазы Улустун шериглеринин талазынче кирип келген.

Август 11-де болгаш 15-те Вьетнамнын Улустун армиязынын шериглери Сонгу Вьетнамда дайыннын эң улуг быжылгалдары: Тьен-Тьенни, Ван-Трин болгаш Ту-Кини чок кылган, Улустун шериглери дайыннын 400 ажыг солдаттарын чок кылган болгаш 80 кижини тудуп албышаан, боо-чепсектери болгаш окчөмөктери хунаап алган.

(СЭТА)

Төп Вьетнамнын муруну талазынын херезженнеринин конгресин

ШАНХАЙ. Вьетнамнын информация агенттигинин меделеп турарын өзүгаар алырга, Төп Вьетнамнын муруну кезезин херезженнеринин конгресин болуп эркен. Конгресстин ажылында 100 хире херезжен төлөөкчилер—хосталган болгаш ол ышак эжелеледе турар районнарда бүгү чонунуң база шажыны бөлүктөрүн төлөөкчилери киришкенер. Оларын аразында патриотчу чарыштын дыка хөй муракчылары бар. Конгреске эрткин, үш чылдын дургузунда херезженнеринин ажылынын түкиелин үндүргөн. Төп Вьетнамнын муруну кезезинде херезженнеринин ажил-чорудулганын удурунун чаа күүсөкчи комитетин сонгаан.

Херезженнеринин ажил-чорудулганынын сорулгаларынын дугайында резолюцияны, а ол ышак беш улуг курунелерин аразында Тайбыннын Пактызын чарарын негезин резолюцияны конгреске үндүргөн.

(СЭТА).

Харысгалыг редактор Д. О. БЕГЗИ.

РЕДАКЦИЈАНЫН АДРЕСИ: Кызыл, Шетиникин кудумчузу, бажын 7 ТЕЛЕФОННАРЫ: Харысгалыг редакторунуң 3—62, харысгалыг редакторунуң оралкачкынын, партияж амьдырал, культура болгаш амьдырал кидилтеринин 3—68; харысгалыг секретарынын 3—68 пропаганда болгаш агитация, уран-чүтүл, көздө ажыл-агый, үлеттүр болгаш транспорт, чаза кидилтеринин 4—98, иштиги информация, бухгалтерияныкы — 3—65

ТСО2146 Культура эргелелинин типографиязы